KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 19.3.2007
KOM(2007) 120 endelig

RAPPORT FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET OG EUROPA-PARLAMENTET

Om gennemførelsen af Rådets direktiv 91/676/EØF om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, i perioden 2000-2003

{SEC(2007)339}

1. INDLEDNING

Rådets direktiv 91/676/EØF om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, (i det følgende benævnt "nitratdirektivet") blev vedtaget den 12. december 1991.

Ifølge artikel 10 i nitratdirektivet skal medlemsstaterne hvert fjerde år efter meddelelsen af direktivet forelægge en rapport for Kommissionen. Denne rapport skal indeholde oplysninger om kodekser for godt landmandskab, udpegede nitratsårbare zoner, resultaterne af vandovervågning og et resumé af relevante aspekter af handlingsprogrammer udarbejdet for nitratsårbare zoner.

Formålet med nærværende rapport er at informere Europa-Parlamentet og Rådet om gennemførelsen af nitratdirektivet i henhold til direktivets artikel 11. Den er baseret på de oplysninger, der er indsendt af EU-15-medlemsstaterne i perioden 2004-2006 (3. rapporteringsperiode 2000-2003) og er ledsaget af aggregerede kort over kvælstofbelastningen fra landbruget, over vandkvalitetsdata og over udpegede nitratsårbare zoner. Den vedrører derfor hovedsagelig EU-15, men for at give et mere omfattende billede indeholder den også en oversigt over de skridt, der er taget med henblik på gennemførelse i det udvidede EU.

2. UDVIKLINGEN I BELASTNINGEN FRA LANDBRUGET SIDEN SIDSTE RAPPORTERINGSPERIODE

Den tendens mod intensivering og højere produktivitet, der har kendetegnet landbruget i en stor del af de sidste 50 år, har været ledsaget af en væsentlig stigning i brugen af både uorganisk kvælstof (N) og fosfatgødning. Siden midten af 1980'erne er der imidlertid blevet registreret en gradvis reduktion i gødningsforbruget, og denne tendens er fortsat i perioden 2000-2003.

På EU-15-plan var den reduktion, der blev registreret i perioden 2000-2003 i forhold til den foregående periode 1996-1999, på henholdsvis 6 % for kvælstof og 15 % for fosfatgødning, og de nedadgående tendenser er også fortsat i 2004 og 2005.

Antallet af husdyr er også steget i de sidste 50 år, hvilket har medført en større samlet kvælstofbelastning fra husdyrgødning. Ændringer i landbrugspolitikken, navnlig i 1984 og 1992, har siden bidraget til at stabilisere eller reducere antallet af kvæg, får og geder, men antallet af svin og fjerkræ er fortsat med at stige. En sammenligning mellem perioderne 2000-2003 og 1996-1999 viser fortsatte fald i antallet af kvæg og får og ligeledes i antallet af fjerkræ, men stabilitet i antallet af svin, og der skønnes et samlet fald på 5 % i kvælstofbelastningen fra husdyrgødning.

Tendensen mod koncentration er fortsat, og husdyrantallet pr. bedrift har været stigende: over 50 % af EU's malkekvæg holdes på nuværende tidspunkt på bedrifter med over 50 køer, mens langt hovedparten af avlssvinebestandene er på bedrifter med over 100 søer.

Globalt set skønnes kvælstofbelastningen på landbrugsjorden i EU-15 som følge af spredning af gødning (hovedsagelig fra køer, svin, fjerkræ og får) at udgøre ca. 7,6

mio. t årligt. Den samlede diffuse kvælstofbelastning udgjorde derfor, når de yderligere 8,9 mio. t kvælstof fra mineralske gødningsstoffer tilføjes, ca. 16,5 mio. t i 2003 i forhold til næsten 18 mio. t i 1999 og 17,4 mio. t i 1995.

Regionale skøn over tilførslen af kvælstof med husdyrgødning (kort 1) viser mængder på over 170 kg pr. ha pr. år i Belgien (Flandern) og Nederlandene, men også på lokalt plan i Italien, Frankrig (Bretagne), Spanien og Portugal. På regionalt plan forekommer der også tilførsler af kvælstof fra husdyrgødning på mellem 120 og 170 kg pr. ha i Danmark, Det Forenede Kongerige (England), nogle få områder i Irland og i det sydlige Tyskland. Alle ovennævnte områder har også den største fosfortilførsel fra husdyrgødning (over 90 kg fosfat pr. ha pr. år for de mest intensive områder, kort 2) og en samlet kvælstof- og fosfortilførsel (husdyrgødning plus kemiske gødningsstoffer) med værdier på over henholdsvis 240 kg kvælstof og 90 kg fosfat pr. ha pr. år (kort 3 og 4).

En indikator for kvælstofbelastningen fra landbruget er "bruttonæringsstofbalancen", som udgør forskellen mellem kvælstoftilførsel (fra mineralske gødningsstoffer, husdyrgødning, atmosfæriske depositioner, binding i bælgplanter og andre mindre betydelige kilder) og kvælstofforbrug (optagelse i planter, græsarealer og foderafgrøder) pr. ha udnyttet landbrugsareal. Ifølge beregninger fra Det Europæiske Miljøagentur var bruttokvælstofbalancen på EU-15-plan i 2000 på 55 kg/ha, et fald på 16 % i forhold til 1990, og udgjorde fra 37 kg/ha (Italien) til 226 kg/ha (Nederlandene). Overskuddet på bruttokvælstofbalancen faldt i alle medlemsstater undtagen Irland og Spanien (EEA, 2005 a).

Forholdsvis små overskud på bruttokvælstofbalancen på nationalt plan kan dække over overskud i specifikke regioner. Et skøn over bruttokvælstofbalancen beregnet på regionalt plan på grundlag af CAPRI[1]-databasen med reference til år 2001 (http://www.agp.uni-bonn.de/agpo/rsrch/dynaspat/dynaspat_e.htm) viser forskellene mellem forskellige regioner i EU, med overskud i intervallet fra 0 til 300 kg N/ha. De største værdier registreres i områder med kvægbrug med stor tæthed, men også i regioner med intensiv frugt- og grønsagsavl eller korn- og majsproduktion, der kendetegnes af ubalanceret gødskning (kort 5).

De højeste nationale kvælstofoverskud forekommer i områder i Nederlandene og Belgien (> 150 eller 200 kg N/ha). Overskud i samme omfang findes imidlertid også i Bretagne (Frankrig) og i Vechta Cloppenburg (Niedersachsen, Tyskland). Overskud på 100-150 kg N/ha pr. år forekommer også i medlemsstater med forholdsvis lave nationale overskud, f. eks. Spanien (Catalonien), Italien (Lombardiet), Det Forenede Kongerige (Nordirland, Wales og Vestengland).

En større belægningsgrad med deraf følgende flere staldbygninger og øget oplagring og spredning af husdyrgødning har ført til en øget fordampning af ammoniak og atmosfærisk deposition på de omgivende jorder og vandområder. Der er registreret værdier på op til 50-60 kg kvælstof pr. ha pr. år i sådanne områder (figur 1).

---

[1] CAPRI (Common Agricultural Policy Regional Impact) er en landbrugssektormodel, som dækker både hele EU-27 og Norge på regionalt plan (250 regioner) og globale landbrugsmarkeder. Den gør det muligt at analysere, hvilken virkning de forskellige elementer af den fælles landbrugspolitik og miljø- eller handelspolitikker har på EU's landbrug på regionalt plan. På miljøområdet gør den det muligt at anslå indikatorer såsom gasemissioner og N-, P- og K-balancer på regionalt plan.

Landbruget tegner sig for en betydelig del af tilførslen af kvælstof til vandmiljøet. Ifølge nylige undersøgelser (EEA, 2005b; JRC, 2006), som ajourfører oplysningerne om de forskellige sektorers bidrag til vandforureningen, er det typisk ansvarligt for 50-80 % af den samlede belastning (kort 6).

Betydningen af kvælstofudledningen fra landbruget til det naturlige miljø er blevet bekræftet af de data, der er anført af en række medlemsstater (Belgien, Tyskland, Danmark, Finland, Frankrig, Luxembourg, Nederlandene og Det Forenede Kongerige) i deres rapporter om gennemførelsen af nitratdirektivet. Landbruget tegner sig for ca. 62 % af kvælstofbelastningen til overfladevand (fra et minimum på 18 % i Portugal til et maksimum på 97 % i Danmark). Højere andele findes i medlemsstater, som har etableret effektive anlæg til behandling af by- og industrispildevand, hvorved kvælstofbelastningen fra disse kilder reduceres drastisk.

Landbrugets bidrag til kvælstof- og fosforudledninger i vandet er ligeledes bekræftet i rapporter under vandrammedirektivet. (http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/home). I 2005 anførte en række medlemsstater eutrofiering og bidrag i relation hertil fra landbruget som værende blandt de væsentligste trusler mod opnåelsen af en god vandtilstand.

3. OVERSIGT OVER FULDSTÆNDIGHEDEN AF DE AF MEDLEMSSTATERNE FORELAGTE RAPPORTER

Alle medlemsstater har forelagt Europa-Kommissionen en officiel rapport i 2004-2005. Yderligere manglende data, navnlig vedrørende vandkvalitet, nitratsårbare zoner og landbrug, er blevet indsendt i løbet af 2006.

De fleste medlemsstater fulgte i store træk de rapporteringsretningslinjer, som Kommissionen havde udarbejdet i 2000, men i betragtning af dataenes forskellige detaljeringsgrad og format var der behov for yderligere arbejde for at integrere dataene om vandkvalitet og udpegning af nitratsårbare zoner på EU-15-plan. Det Forenede Kongerige, som ikke havde forelagt en rapport i den foregående rapporteringsperiode 1996-1999, indsendte oplysninger for begge rapporteringsperioder.

De rapporter, som medlemsstaterne har forelagt, behandler generelt de punkter, der er anført bilag V til nitratdirektivet. Oplysningerne var mere detaljerede og fuldstændige end i den foregående rapporteringsperiode. Der er imidlertid fortsat mangler med hensyn til vandkvalitet, navnlig vedrørende eutrofiering af fersk- og kystvand, udviklingen i vandkvalitetsprognoser via landbrugsdata, f.eks. kvælstofanvendelsen i nitratsårbare zoner, og evaluering af effektiviteten af handlingsprogrammer.

4. VANDKVALITET, VANDTILSTAND OG UDVIKLINGSTENDENSER

Overvågningsnet

Ifølge artikel 6 i nitratdirektivet skal net af prøvetagningsstationer dække grundvand (også selv om det ikke anvendes til drikkevand), floder, søer og reservoirer, kystvand og havvand.

Medlemsstaterne har oprettet overvågningsnet, som giver et godt overblik over vandets tilstand og udviklingstendenserne. Omfanget og kvaliteten af disse net er blevet bedre siden den anden rapporteringsperiode, både med hensyn til grund- og overfladevand. I alt ca. 20 000 målestationer til grundvand var i drift i 2000-2003 i forhold til 16 000 i 1996-1999. Antallet af fælles prøvetagningsstationer mellem de to rapporteringsperioder var ca. 11 100, hvorved resultaterne kunne anvendes til tendensvurdering.

Prøvetagningstætheden for grundvand var i gennemsnit 12,5 prøvetagningssteder pr. 1 000 km^2 i EU-15. Den højeste tæthed var i Belgien-Vallonien (50 prøvetagningssteder pr. 1 000 km^2) og i Nederlandene og Østrig (25-30 prøvetagningssteder pr. 1 000 km^2). En forholdsvis lav prøvetagningstæthed i Finland og Sverige (henholdsvis 0,19 og 0,33 prøvetagningssteder pr. 1 000 km^2) afspejler den høje procentdel af naturområder i disse lande. Nogle medlemsstater (Danmark, Nederlandene) indsendte grundvandsovervågningsdata for forskellige prøvetagningsdybder. Nederlandene fremlagde imidlertid aggregerede data (14 aggregerede tal i forbindelse med 358 målestationer) for dybden 0-5 m. Grækenland indsendte ikke data om grundvandskvaliteten sammen med sin rapport, men fremlagde senere data fra en overvågning foretaget i 2003. Belgien (Flandern) reducerede antallet af målestationer til grundvand fra 392 til 97 i 2003.

Nogle medlemsstater, der anvender handlingsprogrammer, som omfatter hele deres område, f.eks. Tyskland og Finland, oprettede et specifikt net til at vurdere vandkvalitetstilstand og tendenser i områder med en udbredt forekomst af intensive landbrugsaktiviteter foruden det generelle landsdækkende net for grundvandsovervågning.

I alt blev der etableret ca. 22 000 målestationer til overfladevand i 2000-2003 i forhold til 14 000 i 1996-1999; 12 000 fælles prøvetagningsstationer mellem de to rapporteringsperioder har gjort det muligt at vurdere tendenser. Prøvetagningstætheden varierede meget (fra et minimum på 0,8 målestationer pr. 1 000 km^2 (Grækenland) til 59 (Belgien-Flandern) og 33 (Det Forenede Kongerige, England) målestationer pr. 1 000 km^2.

Medlemsstaterne (undtagen Spanien, Grækenland og Irland) indsendte oplysninger om deres overvågningsprogram med hensyn til hyppighed. Overvågningshyppigheden svinger fra mellem 12 og 24-26 gange pr. år for overfladevand til 1-6 gange pr. år for grundvand.

Medlemsstaterne indsendte data forsynet med geografiske referencer og i et format, der er kompatibelt med EF's geografiske informationssystem (GIS)[2], baseret på harmoniserede koder og klassifikationer efter de rapporteringsretningslinjer, som Kommissionen havde udarbejdet i 2000[3]. Der kunne derfor tegnes aggregerede kort over vandkvaliteten på EU-plan vedrørende nitrater.

Oplysningerne om eutrofiering er forbedret i forhold til den tidligere rapporteringsperiode, men ikke alle medlemsstater angav de kriterier, der var

---

2 I forbindelse med forelæggelsen af rapporten eller senere i løbet af 2005 og 2006.

3 EØF, GD Miljø, 2000. Nitratdirektivet (91/676/EØF): Status og fremtidsudsigter for vandmiljø og landbrug: Vejledning til udarbejdelse af medlemsstaternes rapporter.

anvendt til at vurdere eutrofieringen, og kun nogle få fremlagde resultaterne af vurderingen af individuelle vandområder, floder eller søer (Østrig, begrænset til søer og Donau, Belgien, Danmark, Grækenland, Finland, Irland, Luxembourg og Portugal) og kyst- og havvand (Irland, Danmark, Nederlandene og Finland). Nogle medlemsstater indsendte data om nogle af følgende eutrofieringsparametre: total kvælstof, total fosfor, orthofosfat, klorofyl a.

Resultaterne af vandkvalitetsovervågningen

Grundvand

I perioden 2000-2003 var nitratkoncentrationen ved 17 % af EU-målestationerne (gennemsnitsværdier) over 50 mg NO_3/l, ved 7 % lå den i intervallet 40-50 mg NO_3/l og ved 15 % i intervallet 25-40 mg NO_3/l. Ved ca. 61 % af grundvandsstationerne var koncentrationen under 25 mg NO_3/l[4] (kort 7 og 8).

I de enkelte medlemsstater forekom der store forskelle afhængigt af målestationernes dybde og typen af overvågning. Belgien (Flandern), Nederlandene (0-5 m[5], aggregerede data), Portugal, Spanien og Luxembourg angav den højeste procentdel af prøvetagningssteder for grundvand, hvor koncentrationen lå over 50 mg NO_3/l (fra 60 % til 20 % af målestationerne). Tyskland og Finland angav ligeledes en høj procentdel af steder, hvor nitratkoncentrationen var over 50 mg NO_3/l i overvågningsnet i forbindelse med landbrugsarealer. Tærsklen på 40 mg NO_3/l blev overskredet i Frankrig og Det Forenede Kongerige (England) i over 20 % af prøvetagningsstederne (figur 2).

En sammenligning med dataene fra den foregående rapporteringsperiode viser, at uændrede og faldende tendenser er fremherskende på EU-15-plan (64 % af målestationerne, heraf 30 % med nedadgående tendenser). 36 % af målestationerne viser imidlertid fortsat en opadgående tendens (kort 9 og figur 3).

De medlemsstater, hvor der var stigende tendenser ved mere end 30 % af målestationerne, var Belgien (Vallonien), Frankrig, Spanien, Portugal, Tyskland, Irland, Det Forenede Kongerige, Nederlandene (dybde 0-5 m) og Luxembourg. Med undtagelse af Spanien, Frankrig, Det Forenede Kongerige og Belgien opvejes procentdelen af stationer med stigende nitratkoncentrationer imidlertid generelt af en lignende eller endog højere procentdel med en kvalitetsforbedring. Lavt grundvand i Danmark og Nederlandene viste en mere udtalt forbedring i forhold til dybt grundvand. Danmark, Østrig og Sverige angav generelt uændrede eller nedadgående tendenser. På grund af ændring af overvågningsnettet og/eller manglende data kunne tendenserne ikke fastslås for Grækenland, Italien og Belgien (Flandern) (figur 3).

Overfladevand

Gennemsnitlige nitratkoncentrationer (årligt gennemsnit) under 10 mg NO_3/l blev registreret i 53 % af målestationerne og lig med eller under 2 mg NO_3/l i 19 % af målestationerne, navnlig i bjergområder. Ved 2,5 % af målestationerne lå

---

[4] I geografisk henseende var målestationerne mere ligeligt fordelt i den tredje end i den anden rapporteringsperiode med en bedre balance mellem forurenede og ikke forurenede områder.

[5] Afspejler koncentrationen i den første meter grundvand eller vand, der forlader rodzonen.

nitratkoncentrationen på over 50 mg NO_3/l, og ved 4 % blev der registreret værdier i intervallet 40-50 mg NO_3/l[6]. De medlemsstater, der havde den største andel prøvetagningssteder med en nitratkoncentration over 50 mg NO_3/l, var Det Forenede Kongerige, Frankrig og Nederlandene (henholdsvis 4,5 %, 2 % og 1,2 %). Værdier over 40 mg/l nitrat blev registreret ved 11 % og 7 % af målestationerne i henholdsvis Det Forenede Kongerige og Frankrig. Høje værdier, over 25 og endog 40 mg NO_3/l, blev registreret på flade landbrugsarealer i Danmark, Nederlandene, Belgien (Flandern) og den nordvestlige del af Frankrig. I Luxembourg, Belgien (Vallonien), Irland (sydvest), visse områder i Spanien (nordøst, syd), Italien (nordøst) og Østrig (nordøst i Morava-Dyje-bækkenet) lå en betydelig andel af værdierne mellem 10 og 25 mg NO_3/l, hvilket tyder på en allerede betydelig kvælstoftilførsel til søer og havområder og risiko for alvorlig eutrofiering (kort 10, 11 og 12 samt figur 4).

En sammenligning med overvågningsresultaterne fra 1996-1999 viser, at nitratkoncentrationen er faldende eller uændret i langt hovedparten af overfladevandet (henholdsvis 55 % og 31 % af målestationerne). Dette ville bekræfte den generelle nedadgående tendens, der blev registreret i den foregående rapporteringsperiode, men der vil være behov for yderligere oplysninger til at vurdere, hvilken indflydelse klimaforholdene og den bedre behandling af byspildevand har for denne udvikling. Ved 14 % af målestationerne er koncentrationen stigende (hovedsagelig i Luxembourg, Frankrig, Det Forenede Kongerige, Portugal og Belgien). Faldende eller uændrede nitratkoncentrationer i overfladevand blev angivet som generelle tendenser (over 90 % af målestationerne) i Danmark (ferskvand), Østrig, Irland, Sverige, Tyskland og Nederlandene (ferskvand). Forekomsten af prøvetagningsstationer med stigende tendenser er navnlig høj i den nordvestlige og den sydlige del af Frankrig, det sydlige England, det østlige Spanien og det nordlige Portugal (kort 13 og figur 5).

Drøftelsen og evalueringen af eutrofieringsgraden af vand vanskeliggøres i vidt omfang af de forskellige metoder og kriterier, som medlemsstaterne har anvendt til vurderingen af eutrofiering. Som følge heraf er der ikke udarbejdet kort over eutrofieringen i overfladevand i EU-15. Et satellitbillede af klorofylkoncentrationen i EU-farvande (kort 14) fremhæver området med en stærk vækst i planteplankton. Gennemførelsen af vandrammedirektivet forventes at afhjælpe denne vanskelighed ved at harmonisere kriterierne for at bestemme eutrofieringen gennem vurderingen af den økologiske tilstand og interkalibreringen (http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives.html). Endvidere er der ved at blive udarbejdet en vejledning i denne henseende (http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/13_eutrophication).

---

[6] Det skal bemærkes, at en mere ligelig fordeling af prøvetagningsstationerne vil være nødvendig for at give det samlede billede for EU-15. F.eks. kan målestationerne for overfladevand i Det Forenede Kongerige (England), som tegner sig for næsten 30 % af det samlede antal målestationer i EU-15, med en forholdsvis høj procentdel af værdier i de tre klasser over 25 mg/l fordreje frekvensfordelingen for EU-15.

5. UDPEGNING AF NITRATSÅRBARE OMRÅDER

Ifølge artikel 6 i nitratdirektivet skal medlemsstaterne mindst hvert fjerde år tage listen over nitratsårbare zoner op til fornyet overvejelse, og om nødvendigt ændre den, på grundlag af resultaterne af vandovervågningen. De første udpegninger skulle være foretaget inden december 1993 med ændringer derefter hvert fjerde år.

I perioden 2000-2003 er der gjort yderligere fremskridt med hensyn til udpegning af nitratsårbare zoner. 7 ud af 15 medlemsstater valgte den mulighed, som nitratdirektivet giver for ikke at kortlægge specifikke nitratsårbare zoner, men udarbejde og anvende et handlingsprogram for hele området. Foruden Østrig, Danmark, Finland, Tyskland, Luxembourg og Nederlandene begyndte Irland at anvende et handlingsprogram på hele sit område i marts 2003.

Andre medlemsstater har, i flere tilfælde i betydeligt omfang, øget de nitratsårbare zoners areal siden 1999: Det Forenede Kongerige (fra 2,4 % til 32,8 % af arealet), Spanien (fra 5 % til 11 %), Italien (fra 2 % til 6 %), Sverige (fra 9 % til 15 %) og Belgien (fra 5,8 % til 24 %). Motivationen for en øget udpegning har ikke altid været til stede. I hovedparten af tilfældene var den baseret på nitratforurening af grundvand (nemlig i sydeuropæiske medlemsstater) og nitratforurening af overfladevand (kriterium A2 og A1 i bilag I til nitratdirektivet); i mindre omfang var den baseret på eutrofiering (f.eks. Sverige og Seine-Normandie i Frankrig).

I hele EU-15 blev udpegningen af nitratsårbare zoner øget fra 35,5 % af arealet ved udgangen af 1999 til 44 % ved udgangen af 2003 (tabel 1 og kort 14). Fra og med 2003 blev der foretaget yderligere udpegninger i Italien, Spanien, Portugal og Det Forenede Kongerige og Nordirland (kort 15). Belgien har indført en procedure med henblik på at øge sin udpegning til at omfatte 42 % af Valloniens areal og hele Flandern.

På grundlag af en gennemgang af de foreliggende oplysninger om kvælstofbelastning og vandkvalitet er der navnlig med hensyn til eutrofiering og lavt grundvand stadig visse mangler i udpegningen. Det er nødvendigt at gøre en indsats for at afhjælpe disse mangler.

6. HANDLINGSPROGRAMMER

Ved udgangen af 2003 havde alle medlemsstater undtagen Irland, om end nogle noget forsinket, vedtaget et eller flere handlingsprogrammer på deres område. Irland udarbejdede omsider sit program i 2006.

Medlemsstaterne har fremlagt oplysninger om de nyligt vedtagne handlingsprogrammer efter 1999 og om ændringer foretaget i forbindelse med den periodiske revision, der kræves i nitratdirektivet.

Nitratdirektivet giver mulighed for at udarbejde og gennemføre handlingsprogrammer for individuelle nitratsårbare zoner eller dele af zoner. Frankrig, Portugal, Spanien, Italien, Grækenland, Det Forenede Kongerige og Belgien valgte denne mulighed, og der var således vedtaget ca. 110 handlingsprogrammer ved udgangen af 2003.

Selv om der gøres fremskridt med hensyn til handlingsprogrammernes kvalitet, udviser mange stadig mangler på en række områder.

Flere medlemsstater krævede ikke overholdelse af standarden for tilførsel af kvælstof fra husdyrgødning (fra 20.12.2002, 170 kg N/ha).

En anden væsentlig foranstaltning, minimumskapacitet for opbevaring af husdyrgødning, var ikke fastsat som obligatorisk i nogle handlingsprogrammer; i andre tilfælde er den krævede opbevaringskapacitet utilstrækkelig til at dække de perioder, hvor gødskning er forbudt eller umulig som følge af de klimatiske forhold. Kravene til opbevaringskapacitet i handlingsprogrammerne svinger fra 2 til 12 måneder med store udsving selv i naboregioner med stort set samme klimaforhold. Undersøgelser (ERM, 2001) tyder på, at der bør fastsættes minimumsperioder, der strækker sig fra 4 måneder (Middelhavsområdet) til 9-11 måneder (boreale områder).

I mange handlingsprogrammer er der heller ikke i tilstrækkeligt omfang iværksat balanceret gødskning med henblik på at begrænse den samlede kvælstoftilførsel fra gødningsstoffer (både husdyrgødning og kemiske gødningsstoffer) til afgrødernes behov under hensyntagen til bidraget fra jorden og andre tilførsler. Medlemsstaternes tilgang strækker sig fra et ligevægtssystem med en metode til beregninger for hver enkelt bedrift til fastsættelse af standarder for den samlede kvælstoftilførsel for hver afgrøde eller grupper af afgrøder (total kvælstof eller "disponibelt kvælstof"). I mange tilfælde er bestemmelserne imidlertid meget generelle og fastsætter ikke obligatoriske krav for landbrugerne.

Andre kritiske aspekter er:

– utilstrækkelig længde eller begrænset anvendelighed (til specifikke gødningsstoffer, afgrøder eller jordtyper) af foranstaltningerne til begrænsning af gødskningsperioderne

– utilstrækkelige foranstaltninger med hensyn til gødskning nær vandområder (ingen minimumsafstand i forbindelse med gødskning eller for smal bredde af ikke-gødskede stødpudebræmmere)

– manglende eller utilstrækkelige restriktioner for gødskning på stærkt skrånende jorder, skønt dette er vigtigt til at forhindre kvælstoftab som følge af erosion, afstrømning og dræning gennem underjorden

– ingen restriktioner for gødskning, når jordbundsforholdene er uegnede (vandmættede, oversvømmede, snedækkede og frosne jorder).

Trods behovet for yderligere forbedringer blev der dog gjort fremskridt i 2000-2003 gennem udarbejdelse og gennemførelse af nye handlingsprogrammer og forbedring af foranstaltningerne i de eksisterende handlingsprogrammer i forbindelse med den periodiske revision. Der gøres nu yderligere fremskridt med kvalitetsmæssigt bedre foranstaltninger. En oversigt over de seneste fremskridt i forbindelse med foranstaltninger i handlingsprogrammer findes i bilaget.

7. UNDTAGELSER

Nitratdirektivet giver mulighed for undtagelser med hensyn til den maksimale mængde på 170 kg kvælstof pr. ha pr. år, der kan tilføres med husdyrgødning, på betingelse af, at det påvises, at direktivets formål stadig opfyldes. Undtagelser kræver en kommissionsbeslutning efter en positiv udtalelse fra Nitratkomitéen, som bistår Kommissionen med gennemførelsen. En tilstrækkelig udpegning af nitratsårbare zoner og handlingsprogrammer, der fuldt ud er i overensstemmelse med nitratdirektivet, er forudsætninger for enhver undtagelse, og undtagelserne selv gælder kun i handlingsprogrammets varighed. En liste over undtagelser, der er indrømmet indtil december 2006, findes i bilaget.

8. PROGNOSER OVER VANDKVALITETEN

Næsten alle medlemsstater, undtagen Italien, Portugal og Grækenland, fremlagde i det mindste visse oplysninger om vurderingsmetoder (simuleringsmodeller og tendensanalyse) til evaluering af tendenserne med hensyn til belastningen fra landbruget og/eller udviklingen i vandkvaliteten.

Kun få medlemsstater fremlagde imidlertid kvantitative oplysninger om den tidshorisont, inden for hvilken der ifølge prognoserne vil blive opnået enten en stabilisering af det nuværende forureningsniveau eller en genopretning af vandkvaliteten (både med hensyn til nitrat og eutrofiering). Vanskeligheden ved at drage konklusioner skyldes de mange usikkerhedsmomenter med hensyn til f.eks. klima og transportprocesser i jorden.

Det kan generelt konkluderes, at det vil vare adskillige år, inden der kan iagttages forbedringer i vandkvaliteten som følge af gennemførelsen af foranstaltningerne i handlingsprogrammerne og ændringer af landbrugsmetoderne (herunder reduktion af antallet af husdyr). I de få tilfælde, hvor der gives en tidshorisont for genopretningen af vandkvaliteten (undertiden på grundlag af en simulering for specifikke bækkener), strækker den sig fra mindst 2-4 år til over 30 år.

9. OVERTRÆDELSESSAGER

På nuværende tidspunkt er gennemførelsen af nitratdirektivet stadig ufuldstændig, som det bekræftes af en række overtrædelsesprocedurer (7 mod 15 medlemsstater, tabel 2), hovedsagelig på grund af utilstrækkelig udpegning af nitratsårbare zoner og mangler i forbindelse med handlingsprogrammer.

10. GENNEMFØRELSE AF NITRATDIREKTIVET I DE NYE MEDLEMSSTAER (EU-10)

Nitratdirektivet er ved at blive gennemført i de nye medlemsstater. Ifølge de tilsagn, der blev givet under tiltrædelsesforhandlingerne, opfyldte de nye medlemsstater deres forpligtelse ved at sikre gennemførelse, etablere et vandovervågningsnet og udpege nitratsårbare zoner. Der er nu udarbejdet handlingsprogrammer i alle nye medlemsstater. Kommissionen er ved at analysere udpegningen og handlingsprogrammerne for at vurdere, om de er i overensstemmelse med nitratdirektivet. 3 ud af de 10 nye medlemsstater (Malta, Slovenien og Litauen)

valgte at anvende handlingsprogrammer, som omfatter hele deres område, og besluttede derfor ikke at udpege specifikke nitratsårbare zoner, men at gennemføre et handlingsprogram for hele området. 7 medlemsstater udpegede som nitratsårbare zoner en vis procentdel af deres område, som udgjorde fra 2,5 % (Polen) til 48 % (Ungarn).

11. KONKLUSIONER

Den tredje rapport om gennemførelsen af nitratdirektivet for rapporteringsperioden 2000-2003, som er forelagt af EU-15-medlemsstaterne, viser forbedringer i kvaliteten af overvågning og rapportering.

Med hensyn til vandkvalitet blev der, selv om den generelle tendens er uændret eller opadgående ved 64 % af målestationerne, i forbindelse med grundvand alligevel registreret en stigning i nitratforureningen ved 36 % af målestationerne, og 17 % viste nitratkoncentrationer på over 50 mg pr. l. For overfladevand blev der registreret uændrede eller faldende nitratkoncentrationer ved 86 % af målestationerne, hvilket bekræfter tendenser, der allerede blev iagttaget i mange medlemsstater i den foregående rapport. Der vil imidlertid være behov for yderligere oplysninger til at vurdere, hvilken indflydelse klimaforholdene og den bedre behandling af byspildevand har for denne udvikling.

Der er i de senere år gjort betydelige fremskridt med hensyn til både udpegning af sårbare zoner og handlingsprogrammer. De sårbare zoner steg fra 35,5 % af EU-15's areal i 1999 til 44 % i 2003 med yderligere udpegninger derefter. På grundlag af en gennemgang af de foreliggende oplysninger om kvælstofbelastning og vandkvalitet er der imidlertid efter Kommissionens opfattelse fortsat mangler i udpegningen, som bør afhjælpes.

Fremskridtene med hensyn til handlingsprogrammernes kvalitet har været betydelige i de senere år og skulle bidrage til at forbedre vandkvaliteten i fremtidige rapporteringsperioder.

Det er Kommissionens samlede vurdering, at der nu gøres betydelige fremskridt med gennemførelsen af nitratdirektivet, men at der vil være behov for en betydelig yderligere indsats for at forbedre udpegningen og kvaliteten af handlingsprogrammerne, således at direktivets formål med hensyn til vandkvalitet kan opfyldes fuldt ud. Den forventer et fortsat øget samarbejde fra medlemsstaterne i denne henseende.